

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 30. května 2023 ve věci č. 8757/20 – *Azzaqui proti Nizozemsku*

Senát třetí sekce Soudu jednosmyslně shledal porušení práva stěžovatele na respektování soukromého života podle článku 8 Úmluvy v důsledku toho, že mu vnitrostátní orgány zrušily po více než třiceti letech oprávnění k pobytu a uložily zákaz vstupu na území za násilnou trestnou činnost, aniž by zohlednily jeho zmenšenou příčetnost kvůli poruše osobnosti a obtíže, s nimiž by se v zemi původu mohl setkat kvůli duševní zranitelnosti, včetně dostupnosti léčby.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel, občan Maroka, v roce 1982 jako desetiletý přicestoval do Nizozemska a získal zde povolení k trvalému pobytu. Později se v rozmezí několika let dopustil řady trestných činů. V roce 1996 byl odsouzen za znásilnění. Znalci však konstatovali, že stěžovatel trpěl poruchou osobnosti se schizofrenními a antisociálními rysy a v době spáchání zločinu měl zmenšenou příčetnost. Trestní soud proto stěžovateli uložil ochranné léčení v ústavní formě a jeho trvání opakovaně prodlužoval. Léčba stěžovatele byla zaměřena na jeho opětovné začlenění do společnosti. Ze zařízení byl stěžovatel po přibližně dvaceti letech vzhledem ke zlepšení stavu podmíněně propuštěn s tím, že léčba bude pokračovat ambulantně. Vnitrostátní orgány ho ale také informovaly o záměru ukončit jeho pobyt na území, a byť se jeho stav posléze opět zhoršil a došlo ke změně formy léčení na ústavní, v roce 2018 rozhodly o zrušení pobytového oprávnění a uložily stěžovateli zákaz vstupu na území po dobu 10 let. Stěžovatel se proti tomu neúspěšně bránil před vnitrostátními soudy.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že zrušením oprávnění k pobytu a uložením zákazu vstupu na území bylo nepřiměřeným způsobem zasaženo do jeho práva na soukromý život.

Soud odkázal na obecné zásady vyplývající z jeho judikatury stran kontroly vstupu a pobytu cizince na území států, resp. jeho vyhoštění, je-li odsouzen za trestnou činnost. Zdůraznil, že zásah do soukromého života je v rozporu s článkem 8 Úmluvy, pokud nebyl v souladu se zákonem, nesledoval legitimní cíl a nebyl nezbytný v demokratické společnosti, tj. odůvodněný naléhavou společenskou potřebou, potažmo nebyl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli (*Üner proti Nizozemsku*, č. 46410/99, rozsudek velkého senátu ze dne 18. října 2006, § 54). U stěžovatele nebylo sporu o tom, že opatřením došlo k zásahu do daného práva, že zásah byl v souladu se zákonem a sledoval legitimní cíl ochrany veřejné bezpečnosti, pořádku a předcházení zločinnosti.

Soud tak posuzoval, zda zrušení pobytu a uložení zákazu vstupu stěžovateli bylo nezbytné v demokratické společnosti. Odkázal na svou judikaturu obsahující jednotlivá kritéria, která musí vnitrostátní orgány vzít v úvahu (*Üner proti Nizozemsku*, cit. výše, § 58). Daná kritéria se uplatní u usazených cizinců, kteří v návaznosti na trestní odsouzení mají být vyhoštěni, resp. musí vycestovat (*Savran proti Dánsku*, č. 57467/15, rozsudek velkého senátu ze dne 7. prosince 2021, § 183). Mimoto je nutné zohlednit další kritéria relevantní pro daný případ, jako jsou i zdravotní aspekty, včetně dostupnosti a přístupu k lékařské péči v zemi původu (tamtéž, § 184 a 191–92). U povahy a závažnosti trestné činnosti je pak třeba v souhrnu posuzovat trestní minulost osoby a okolnosti spáchání činu. Soud bere v úvahu, zda vnitrostátní orgány dostatečně zohlednily skutečnost, že osoba trpěla v okamžiku spáchání činu vážnou duševní chorobou (tamtéž, § 193–196). U usazených cizinců, kteří v zemi prožili podstatnou část života, musí přitom k vyhoštění existovat závažné důvody (tamtéž, § 186). Být státy mají při posuzování potřeby zásahu určitý prostor pro uvážení, konečné rozhodnutí

stran slučitelnosti opatření s článkem 8 Úmluvy činí Soud. Vnitrostátní orgány musí předložit konkrétní důvody s ohledem na okolnosti případu. Je-li odůvodnění vnitrostátních rozhodnutí nedostatečné a dotčené zájmy nebyly zváženy, dojde k porušení článku 8 Úmluvy (např. *I. M. proti Švýcarsku*, č. 23887/16, rozsudek ze dne 9. dubna 2019, § 72). Pokud však vnitrostátní orgány pečlivě posoudily skutkový stav, uplatnily příslušné lidskoprávní standardy v souladu s Úmluvou a dostatečně zvážily osobní zájmy osoby oproti veřejnému zájmu, Soudu nepřísluší posouzení vnitrostátních orgánů nahradit svým vlastním, a to včetně posouzení skutkových podrobností přiměřenosti. Výjimkou jsou případy, kdy se ukáže, že pro to existují pádné důvody (*Savran proti Dánsku*, cit. výše, § 187–189).

V projednávané věci byl stěžovatel kvůli svému duševnímu stavu zranitelnější než průměrný „usazený cizinec“, kterému hrozí vyhoštění. Ačkoli byl v průběhu let odsouzen za násilné a sexuální trestné činy, což může – při řádném zohlednění ostatních kritérií – představovat závažný důvod umožňující vyhoštění, podle znalců stěžovatel při spáchání znásilnění trpěl závažným duševním onemocněním. To podle trestního soudu zmenšovalo jeho přičetnost. Přesto imigrační orgány poukazyvaly toliko na závažnost, resp. opakování trestné činnosti, prodlužování doby trvání zbavení svobody a přetrvávající rizika recidivy. Správní soudy přisvědčily, že imigrační orgány správně přikládaly „rozhodující význam“ závažným a vícečetným protiprávním jednáním stěžovatele. Žádný z těchto orgánů tak nezohlednil zjištění trestního soudu (srov. tamtéž, § 195).

Dále Soud upozornil, že by vnitrostátní orgány nepozbyly právo zrušit pobytové oprávnění stěžovatele jenom kvůli tomu, že od zločinu uplynulo více než dvacet let, nezohlednily jeho osobní situaci. Trestní soudy přitom poukazyvaly na jeho dobré chování a skutečnost, že i v jiných oblastech činil pokrok. Na základě doporučení znalců proto přistoupily k jeho podmíněnému propuštění. K následnému zhoršení duševního stavu stěžovatele a jeho opětovné drogové závislosti pak mohl přispět záměr imigračních orgánů ukončit jeho pobyt na území, resp. rozhodnutí o zrušení oprávnění k pobytu. Do té doby byla přitom léčba zaměřena na stěžovatelovo opětovné začlenění do nizozemské společnosti. Z tohoto důvodu nebyla přijata žádná opatření, která by ho připravila na návrat do země původu. Jak uvedly trestní soudy, vzniklá situace měla vliv na léčbu stěžovatele, reintegraci a možnost ukončení zbavení svobody. Za těchto okolností bylo podle Soudu povinností vnitrostátních orgánů koordinovat různá řízení týkající se stěžovatelova práva na respektování soukromého života, jakož i včas a důkladně posoudit praktickou proveditelnost návratu do země původu, aby bylo zajištěno řádné respektování jeho zájmů chráněných článkem 8 Úmluvy. Imigrační orgány přesto nezohlednily jeho osobní poměry a zejména závěry trestních soudů, které vycházely z lékařských zpráv (srov. tamtéž, § 197).

Konečně stran vyvažování dotčených zájmů imigrační orgány pouze konstatovaly, že stěžovatel je dospělý muž, u něhož lze předpokládat, že se o sebe po návratu dokáže sám postarat, že zná místní jazyk, případně si jej dokáže osvojit, a že má v Maroku rodinu, s níž udržuje kontakt. To stvrdily i správní soudy. Vnitrostátní orgány tak nezohlednily zdravotní aspekty, včetně dostupnosti a přístupnosti léků a léčby v Maroku, které by odpovídaly potřebám stěžovatele (srov. tamtéž, § 191–192). Vnitrostátní orgány tedy v řízení o zrušení pobytového oprávnění dostatečně nezohlednily obtíže, s nimiž by se stěžovatel mohl v zemi původu setkat kvůli duševní zranitelnosti.

Soud na základě výše uvedeného, bez ohledu na prostor žalovaného státu pro uvážení, za okolností dané věci konstatoval, že vnitrostátní orgány řádně nezohlednily a nevyvážily dotčené zájmy. K porušení článku 8 Úmluvy tudíž došlo.

III. Oddělená stanoviska

Soudce Serghides v odlišném stanovisku nesouhlasil s rozhodnutím většiny stran nepřiznání spravedlivého zadostiučinění za utrpěnou nemajetkovou újmu.